

- Utafiti ufaao wa Ufunuo si zoezi la fumbo(usiri) au dhana zisizo na msingi
 - Ni zoezi la uchunguzi makini wa maandishi pamoja na utafiti wa hatua kwa hatua wa Maandiko.
 - Wiki iliyopita katika Sura ya 1 tuliona jinsi somo letu linavyoweza kuwa la hatua kwa hatua wakati tuliona yale ambayo Yohana aliandika
 - Kwanza, tuliona kwamba Yohana aliambiwa aandike anayoyaona, si yale anayoambiwa
 - Na maelezo hayo yalieleza kwa nini kitabu hiki ni kigumu kukielewa
 - Kwa kawaida, kutafsiri Biblia humaanisha kutafsiri maelezo
 - Lakini katika kisa hiki, Yohana hutoa tu maelezo ya matukio ambayo anaona
 - Ambayo ina maana ni lazima kwanza tuelewe kile anachoeleza, na kisha tunapaswa kutafsiri maana ya maono yake
 - Mtindo huu wa kusoma Maandiko unathamini sana ustadi wetu wa uchunguzi na maarifa (ujuzi) yetu ya Maandiko kwa ujumla.
 - Ustadi wetu wa uchunguzi utatusaidia kupata maana ya matukio ambayo Yohana anatuelezea
 - Na ujuzi wetu wa Biblia unakuja katika kufasiri maono
 - Na hilo ndilo jambo la pili tulilojifunza juma lililopita...maana ya alama zilizotumika katika kitabu hiki zitapatikana mahali fulani katika Maandiko.
 - Ikiwa maana ya ishara ni muhimu kwa hadithi, basi Biblia itakuwa imeieleza mahali fulani kwa manufaa yetu
 - Na mara nyingi maelezo hayo yatapatikana katika muktadha wa karibu
- Na kisha, cha tatu na hatimaye, tulijifunza kwamba kitabu chenyewe kina muundo rahisi sana lakini muhimu ambao utaongoza uelewa wetu
 - Muundo huo umetolewa katika muhtasari ambao Yesu alimpa Yohana katika Sura ya 1
 - Muhtasari unapatikana katika mst.19, na tuliuchambua wiki iliyopita
 - Lakini tulikuwa na kazi ambayo haijakamilika ndani yake, kwa hiyo hebu turudi na kuanza somo letu usiku wa leo huko

[UFU, 1:19](#) Basi, uyaandike mambo hayo uliyoyaona, nayo yaliyopo, na yale yatakayokuwa baada ya hayo.

- Yohana aliambiwa na Yesu kuandika kitabu hiki katika sehemu tatu
 - Sehemu ya kwanza ilikuwa: Andika mambo uliyoyaona
 - Sehemu ya pili ni: andika mambo yaliyopo
 - Na sehemu ya tatu ndiyo hii: Andika mambo yatakayotokea baada ya hayo
- Wiki iliyopita tulitambua sura za kitabu zinazolingana na kila sehemu hizi
 - Na tulifanya hivyo kupitia uchunguzi rahisi tukianza na wakati wa vitenzi alivyotumia Yesu
 - Sehemu ya kwanza Yesu aliita kitu ambacho Yohana alikuwa amekiona
 - Yesu alitumia kitenzi cha wakati uliopita, kwa hiyo Yesu alikuwa anarejelea mambo ambayo

Yohana alikuwa ameyaona tayari tunapofikia mst.19

- Yohana alikuwa ameona nini kufikia wakati wa [Sura ya 1:19](#) ?
 - Jibu la wazi ni mambo yaliyotukia kabla ya mstari huo, ni mambo ambayo Yohana alieleza katika Sura ya 1
 - Kwa maneno mengine, Sura ya 1 ni sehemu ya kwanza ya kitabu, mambo ambayo Yohana alikuwa ameona
- Na Yohana aliona nini? Alimwona Yesu katika umbo Lake la ufufuo na utukufu
 - Naye akaona vinara vya taa na nyota mkononi mwa Yesu
 - Alieleza yote aliyoyaona na jinsi maono hayo yalivyomjia
- Na katika maelezo haya yote, Yohana anatoa mamlaka kwa kile anachoandika, ambayo ndiyo ilikuwa hoja katika Sehemu ya 1
 - Kuanzia na mlolongo wa ulinzi na utambulisho wa Yohana kama mtume na kisha kuelekea jinsi Yohana alivyokutana na Kristo.
 - Hatimaye tukihitimisha kwa kuonekana kwa Yesu na maelekezo yake kwa Yohana...kwa maelezo haya yote tuna ujasiri wa kuukubali ushuhuda wa Yohana.
 - Ikiwa tunakubali uhalali wa Maandiko hata kidogo, basi tuna sababu sawa ya kukubali ukweli wa maelezo ya Yohana
- Sasa tunahamia kwenye mambo yaliyopo, na kama Sehemu ya 1 ni rahisi kutambua ni sura zipi zinazohusishwa na Sehemu ya 2.
 - Sehemu ya pili lazima ianze katika Sura ya 2, kwa kuwa Sehemu ya 1 ilijumuisha tu mambo ambayo Yohana alikuwa ameona kabla ya mst.19
 - Kwa hivyo Sehemu ya 2 inaishia wapi na Sehemu ya 3 inaanzia wapi katika maandishi ya Ufunuo?
 - Jibu rahisi ni kwamba ikiwa tungeweza kutambua sehemu ya 3 ilianza wapi, basi kwa mchakato wa kuondoa tungejua hivyo vyote.
 - Kwa ufafanuzi Sehemu ya 2 inaishia pale ambapo Sehemu ya 3 inaanza
 - Kama tulivyoona wiki iliyopita, kuna kidokezo dhahiri katika kifungu kinachotuambia sehemu ya 3 inaanzia wapi:

[UFUNUO 4:1](#) Baada ya hayo naliona, na tazama...

- Yesu aliita Sehemu ya 3 “mambo yatakayotukia baada ya hayo”
- Na kisha tunapata maneno hayo muhimu kuanza Sura ya 4, ambayo si bahati mbaya....ni alama tunayopaswa kutambua.
- Yanatuambia kuwa Sura ya 2 & 3 ni Sehemu ya 2; mambo "yaliyopo"
- Lakini neno "yaliyopo" linaleta mkanganyiko fulani kwetu katika hatua hii
 - Kitenzi hicho cha wakati wa sasa kinaonekana kudokeza kwamba Yesu alikuwa akimwonyesha Yohana mambo ambayo yalikuwa muhimu tu katika siku za Yohana
 - Lakini hiyo si kweli...kulingana na muhtasari ambao Yesu alitupa, mambo ya Sehemu ya 2 lazima

yaendeleo kuwa muhimu hadi Sehemu ya 3 ianze.

- Kimantiki, mambo “yaliyopo” (Sehemu ya 2) yataendelea kuwa kweli (yaani, kubaki “yapo”) hadi mambo yatakayotokea (Sehemu ya 3) yaanze.
 - Zaidi ya hayo, tunapotazama yale ambayo Sura ya 2 & 3 inayo, ni jambo linaloleta mantiki kwa nini Yesu aliita sehemu hii ni mambo "yaliyopo"
 - Kwa sababu katika sura hizi tuna barua zilizoandikwa kwa kanisa, ambazo ni kwako na mimi
- Kwa hiyo ushauri wa Yesu uliotolewa kwa kanisa lake lazima ubaki kuwa kweli na kuwa na matokeo maadamu kanisa lake lenyewe bado lipo.
 - Kwa hiyo katika siku za Yohana, barua ambazo Yesu aliandika kwa Kanisa ni mambo ambayo “yapo” kwa ajili ya kanisa
 - Vivyo hivyo, barua ambazo Yesu aliandika kwa Kanisa ni mambo ambayo "yapo" kwa kanisa leo
 - Ni baada tu ya matukio yanayotajwa katika Sura ya 4 na kuendelea ndipo tunaweza kusema kwamba mambo “yaliyopo” yamekwisha
- Kwa hiyo hebu tuingie katika Sehemu ya 2 na kuelewa ushauri wa Yesu kwa Kanisa lake, mambo yaliyopo, barua saba zilizoandikwa kwa makanisa saba ya siku za Yohana.
 - Kuanza kwa kufahamu (kuelewa) jinsi tunavyopaswa kukaribia tafsiri ya barua hizi
 - Kulingana na muundo wa barua hizi na yaliyomo ndani yake, tunapaswa kutumia njia tatu zinazojenga tafsiri kwa ushirikiano.
 - Njia zote tatu ni halali na kila moja hutupatia utambuzi wa kipekee ambao Yesu alitaka tuwe nao
 - Kwanza, lazima tusome barua hizi kihalisi, tukizichukukulia kwa maneno yake halisi (yaani kile kinachosemwa moja kwa moja).
 - Ni barua halisi, zilizoandikwa na Yesu kupitia mkono wa Yohana
 - Zilikuwa na wasikilizaji halisi akilini, wanaume na wanawake walioishi katika siku za Yohana
 - Barua hizi zilifika kwa wale waliokusudiwa huko Efeso, Smirna, na mahali pengine kama vile Yesu alivyokusudia.
 - Na mambo ambayo Yesu alizungumza kwa kila moja ya makanisa haya yalikuwa ya kweli kwa kila jumuiya
 - Efeso ilikuwa imesimama imara dhidi ya walimu wa uongo
 - Smirna ilikuwa ikiteswa, na kadhalika
 - Kwa maana hiyo, barua hizo ni mahususi na za kihistoria
 - Lakini kama tulivyojifunza, barua sio tu za kihistoria katika mwelekeo
 - Barua zinaendelea kuwa na umuhimu wa siku hizi (“zipo”) kwa Kanisa, hata miaka 2,000 baadaye.
 - Zaidi ya hayo, tunakumbuka kwamba Yesu alitupa barua saba haswa, na namba saba katika Biblia inawakilisha 100%.
 - Kwa hiyo barua hizi ziliandikwa kwa kanisa zima, sio tu jumuiya saba za nyakati za kale
- Kwa hiyo lazima pia tuelewe kwamba barua hizi pia zinazungumza na hali na mitazamo ambayo inabaki kuwa kweli wakati wote wa kanisa.

- Katika kila wakati, mahali fulani ulimwenguni tunaweza kupata jumuiya ya kanisa inayopitia masuala sawa na Efeso au Smirna.
- Siku zote kuna makanisa yanayopigana na walimu wa uongo, mateso, ukengeufu n.k.
- Na barua hizi huleta faraja, hekima na marekebisho kwa hali hiyo kama zilivyofanya katika siku ya Yohana
- Kwa hiyo, barua hizo ni za ulimwengu wote na hazina wakati katika matumizi
- Lakini bado kuna njia moja zaidi ambayo lazima tuelewe barua hizi, na njia hii ya tatu ni rahisi kupuuza
 - Tunajua kitabu cha Ufunuo ni unabii, lakini unabii haukomei kwenye Sura ya 4 na zaidi.
 - Kila sura katika kitabu ina kipengele cha kinabii
 - Kwa mfano, ingawa Sura ya 1 ilirekodi tukio lililopita, hata hivyo ilijumuisha maelezo ya kinabii
 - Kuonekana kwa Yesu katika umbo la utukufu ni kinabii katika kutuonyesha kuonekana kwa Yesu wakati ujao atakaporudi
 - Kwa hakika, hilo ndilo kusudi la kitabu kizima: kutuonyesha matukio yatakayofuatana na ujio wa pili wa Yesu.
 - Na kila sura inachangia kusudi hilo kwa namna fulani
 - Kwa hiyo ni lazima tutafute vipengele vya kinabii katika barua zilizotolewa kwa makanisa na kwa uchunguzi wa makini tunazipata
 - Inahitaji turudi nyuma na kupata muhtasari wa zote
 - Ili kufanya hivyo, ninatumia mchoro rahisi kuwakilisha Sehemu ya 2 ya Ufunuo, mambo ambayo yapo katika Sura ya 2 & 3.
 - Hebu tuanze kwa kuangalia maeneo ya makanisa haya saba katika siku za Yohana
 - Yote yalikuwepo Asia Ndogo, Uturuki ya sasa ya Kusini-Magharibi
 - Kuyatazama kwenye ramani kunaonyesha mtindo unaovutia
 - Mpangilio wa barua hizo unaendana na mzunguko wa saa
 - Mtindo huo unaonyesha kwamba barua hizo ni kiwakilishi cha kupita kwa wakati
 - Sasa mwanafunzi mwerevu wa historia anaweza kusema kwamba saa za mitambo zilikuwa hazijavumbuliwa hadi karne ya 14.
 - Lakini vipimo vya jua (miale ya jua) vimekuwa vikitumika tangu 3,500 KK
 - Na watazamaji wa jua hufuatilia mwendo wa jua kwenye uso wa saa
 - Wakati ikitazamwa kutoka ncha ya Kaskazini, dunia inazunguka kwa mwelekeo wa kinyume cha saa
 - Hivyo basi vipimo vya jua (miale ya jua) vinaonyesha mzunguko wa jua kwa mwelekeo/mwendo wa saa, jambo ambalo Warumi walielewa kuhusu mwendo wa wakati
 - Baadaye, watengenezaji wa saa wa kwanza waliamua kuonyesha kupita kwa wakati kwa mwelekeo ule ule ili kuendana na vipimo vya jua (miale ya jua) vya siku hizo.
- Kwa hiyo jiografia ya kupendeza ya barua hizi inapendekeza kuwa zinawakilisha jinsi kanisa

linavyobadilika kulingana na wakati wa nyakati (enzi) ambazo "zipo"

- Kwa maneno mengine, barua zina mtazamo wa kinabii ambao ni ishara unahusiana na mwisho wa nyakati (eskatolojia).
 - Eskatolojia inahusu mafundisho ya siku za mwisho
 - Na barua hizi zinatuelekeza kwenye wakati huo
 - Jinsi gani? Wanaunganisha nukta kati ya matukio ya siku ya Yohana na matukio ya kurudi kwa Kristo
 - Zinatuambia jinsi Kristo anavyoamisha ulimwengu kutoka ujio wake mara ya kwanza hadi Ujio Wake mara ya Pili
- Na ndio maana Yesu alikiita kipindi hiki kuwa ni nyakati “zilizopo” kwa sababu zinabaki kuwa siku hadi tufikie matukio ya mwisho.
 - Kanisa la karne ya kwanza lilikuwa katika hali ile ile tuliyo nayo sasa
 - Kama vile walivyokuwa wakingojea kurudi kwa Kristo ndivyo tulivyo leo
 - Sura ya 4-22 zinaeleza jinsi matukio ya mwisho ya wakati huu yataenda, jinsi Yesu atakavyorudi na kile kinachokuja baada ya hapo
 - Wakati Sura ya 2 na 3 zinaeleza matukio ambayo lazima yatendeke kati ya karne ya kwanza na nyakati za mwisho
- Lakini kwa jinsi ambavyo Yesu ameunda unabii huu, haikuwa dhahiri kwa Kanisa mara moja kwamba tunapaswa kuona barua katika maana hii ya tatu.
 - Ubora wa eskatolojia wa barua ulibaki kufichwa kwa kanisa kwa zaidi ya miaka 2,000 iliyopita.
 - Ni katika kipindi cha miaka 150 tu au zaidi ambapo tafsiri ya kinabii imeshika hatamu kanisani
 - Na nikuonyeshe kwa nini Kristo alikusudia iwe hivyo
- Tutakapochunguza kila moja ya barua, tutaona kwamba barua hufuata muundo maalum
 - Kila barua itakuwa na vipengee fulani, na vipengele hivi vinawiana katika zote saba
 - Kutokana na muundo huo, tutaanza kuona jinsi kila barua inawakilisha kipindi cha historia ya kanisa
 - Kwa maneno mengine, kipindi chote cha wakati wa kanisa linapokaa duniani kinawakilishwa na barua hizi saba
 - Sio tu kwamba namba "7" inaashiria 100% ya kanisa, pia inawakilisha 100% ya wakati wa kanisa duniani.
 - Tunaweza kuwakilisha sehemu saba za wakati wa kanisa kwa mchoro rahisi
 - Kila moja ya barua inawakilisha urefu fulani wa muda wakati wa enzi ya kanisa duniani
 - Na kwa pamoja, barua zote saba zinaeleza jumla ya muda (100%) wa kuwepo kwa kanisa duniani kabla ya kurudi kwa Yesu.
 - Tukizitazama barua hizi mapema, haingewezakana kabisa kujua ni muda gani kila mojawapo ya vipindi saba ingetawala
 - Kwa kweli, hatungeweza hata kujua kama barua hizi zinawakilisha vipindi vya historia hata

kidogo

- Lakini tukitazama nyuma, tunaweza kuona jinsi yaliyomo katika barua hizo yanavyopatana na matukio katika historia
- Na kwa kulinganisha maelezo ya kila herufi na matukio katika historia, tunaweza kupata mapumziko kati ya kila herufi
- Tunaweza kutambua matukio yanayomaliza kipindi kimoja kati ya vile saba na kuanzisha kingine.
- Kwa hiyo njia ya tatu ya kufasiri barua ni ya kinabii, tukitambua kwamba barua hizo zinasimama kwa kipindi fulani cha historia.
 - Na mtazamo huu unatuongoza kwenye hitimisho tatu za kuvutia
 - Kwanza, inaeleza kwa nini tafsiri ya kinabii ililikwepa kanisa kwa zaidi ya miaka 2,000 iliyopita
 - Kwa sababu ilihitaji kutazama mambo yaliyopita ili kuithamini
 - Ni kufikia karne ya kumi na tisa tu ambapo wasomi walianza kuona muundo na kuona uhusiano na wakati wa kanisa
 - Pili, mtazamo huu unapendekeza kwamba kama vile Kanisa lilivyokuwa na mwanzo (wakati wa Pentekoste) hivyo litakuwa na hitimisho kwa namna fulani.
 - Kama Efeso ilianzisha wakati wa kanisa basi Laodikia ndiyo inaumaliza
 - Hilo linatupeleka kwenye maswali kama jinsi gani na kwa nini kanisa linafika mwisho na hilo linamaanisha nini kwetu?
 - Na nini kinafuata? Kitabu cha Ufunuo kinajibu maswali hayo
 - Hatimaye, mara tunapotambua kwamba enzi ya kanisa ina hatua saba tu, inakuwa inawezekana kuelewa jinsi tulivyo karibu na mwisho
 - Ikiwa ungeniambia tunaishi katika hatua ya 3 au hatua ya 4, ningejua tuna muda mwingi uliobaki hadi mwisho wa umri.
 - Hata hivyo wazo hilo linaenda kinyume na Maandiko, sivyo?
 - Tunaweza kufikiria mistari ambayo inatukumbusha kuwa daima tuwe tayari kwa ajili ya kurudi kwa Kristo kwa sababu ni tukio ambalo linaweza kutokea wakati wowote.
 - Na ndio maana mbinu hii ya kutafsiri barua kwa makanisa haikufunuliwa kwa kanisa hadi karne ya kumi na tisa.
 - Kwa sababu sisi ni kipindi cha wakati wa kanisa kinachohitaji kujua kuhusu muundo huu
 - Na tunapoanza kusoma barua utaona ni kwa nini
- Kwa hivyo, hebu tusogee sasa kwenye barua zenye, na ya kwanza tunayojifunza itaweka kielelezo kwa zingine zote

[UFUNUO 2:1](#) Kwa malaika wa kanisa lililoko Efeso andika; Haya ndiyo anenayo yeye azishikaye hizo nyota saba katika mkono wake wa kuume, yeye aendaye katikati ya vile vinara saba vya dhahabu.

[UFU. 2:2](#) Nayajua matendo yako, na taabu yako, na subira yako, na ya kuwa huwezi kuchukuliana na watu wabaya, tena umewajaribu wale

wajiitao mitume, nao sio, ukawaona kuwa waongo;

[UFUNUO 2:3](#) tena ulikuwa na subira na kuvumilia kwa ajili ya jina langu, wala hukuchoka.

[UFUNUO 2:4](#) Lakini nina neno juu yako, ya kwamba umeuacha upendo wako wa kwanza.

[UFU. 2:5](#) Basi, kumbuka ni wapi ulikoanguka; ukatubu, ukayafanye matendo ya kwanza. Lakini, usipofanya hivyo, naja kwako, nami nitakiondoa kinara chako katika mahali pake, usipotubu.

[UFUNUO 2:6](#) Lakini unalo neno hili, kwamba wayachukia matendo ya Wanikolai, ambayo na mimi nayachukia.

[UFUNUO 2:7](#) Yeye aliye na sikio, na alisikie neno hili ambalo Roho ayaambia makanisa. Yeye ashindaye, nitampa kula matunda ya mti wa uzima, ulio katika bustani ya Mungu.

-
- Barua hizi saba zina muundo wa hali ya juu, na muundo huo hurudia kutoka barua moja hadi barua nyingine, na hurahisisha kujifunza.
 - Makanisa yana majina ya miji, na barua huanza na salamu
 - Kisha Yesu anatoa sifa, lawama, mawaidha, ahadi na maonyo
 - Kwa hiyo tutachambua kila barua kulingana na muundo huu na tutachunguza kila barua kutoka kwa mitazamo yote mitatu
 - Tutaangalia kila moja kutoka kwa mtazamo halisi, wa kihistoria
 - Mtazamo wa ulimwengu wote, wa milele
 - Na hatimaye, kwa mtazamo wa kinabii, kieskatolojia
 - Na tunaanza na jina la kila kanisa na mpangilio wake wa kihistoria
 - Efeso lilikuwa jiji la bandari lililokuwa kwenye Bahari ya Mediterania
 - Jina lake lilimaanisha "kuhitajika" au "kutamanika"
 - Ilikuwa mojawapo ya bandari kuu zinazounganisha ncha za Mashariki na Magharibi za Milki ya Roma
 - Mtiririko mkubwa wa bidhaa kupitia bandari hii ulisaidia kufanya jiji kuwa tajiri sana
 - Bandari za baharini huleta meli na meli huleta mabaharia na wasafiri, kwa hiyo jiji hili lilikuwa na mahekalu mengi yaliyowekwa kwa miungu mingi ya Waroma.
 - Kubwa zaidi lilikuwa hekalu la Artemi au Diana lililojaa makahaba
 - Na katikati ya jiji hili lenye shughuli nyingi, tunalo pia mojawapo ya makanisa makubwa zaidi yenye ushawishi mkubwa katika karne ya kwanza.
 - Iliwahesabu Paulo, Yohana na Timotheo miongoni mwa viongozi wake kwa miaka mingi na inaangaziwa sana katika kitabu cha Matendo ya Mitume na katika Nyaraka.
 - Yesu analihutubia kanisa kwa kujiita yeye "Mwenye nyota saba katika mkono Wake wa kulia", akitembea kati ya vile vinara saba vya taa vya dhahabu.
 - Hapa tunaona muundo mwingine muhimu katika barua, ambapo Yesu anaweka kipengele kutoka

kwa maelezo ya Yohana katika Sura ya 1 kwa kila kanisa.

- Kipengele maalum ambacho Yesu anachagua kwa kila kanisa kinatuambia jambo fulani kuhusu hali ya kanisa hilo
- Katika kisa hiki, Yesu anaweka alama za nyota na vinara vya taa
- Kutokana na somo letu kwa juma lililopita, tulijifunza kwamba taswira ya nyota inawakilisha malaika chini ya mamlaka ya Kristo wakiwahudumia watakatifu.
 - Na vinara vya taa vinawakilisha jukumu la kanisa kuwakilisha ukweli wa Kristo kwa ulimwengu, kuleta nuru gizani
 - Picha ya Kristo akiwa amesimama katikati ya taa na kushikilia nyota inaonyesha mamlaka yake ya kutawala juu ya Kanisa.
- Hivyo ukumbusho usio na kificho kwa Efeso unaonekana wazi kuwa huu: Yesu ndiye aliye madarakani, na bado anaongoza mwelekeo wa kila kitu.
 - Kanisa ni lake na analiamuru hata kutoka Mbinguni
 - Anataka kanisa la Efeso kukumbuka hilo, na inakuwa wazi tunapotazama kile Yesu analiambia kanisa.
- Yesu anaanza kwa kuupongeza mwili huu, akisema wanataabika kwa kustahimili wakifanya matendo ya namna moja au nyingine.
 - Zaidi ya hayo, hawawezi kuvumilia watu waovu wanaokuja wakijiita mitume lakini sio
 - Wanawajaribu watu kama hao na kuwagundua kuwa waongo, kwa hiyo Yesu anawapongeza kwa kujitolea kwao kwa mamlaka ya kweli
 - Hatimaye, wanavumilia na kustahimili kwa ajili ya jina la Kristo bila kuchoka
- Kanisa hili kwa hakika linaonekana kuwa mfano mzuri, na tunaweza kulitumia kama funzo linaloweza kutumika kwa kila kanisa.
 - Kila kanisa linapaswa kuwajaribu wale wanaokuja kwa mamlaka au mafundisho
 - Katika kesi ya mtu anayejiita mtume, mtihamu ulikuwa ikiwa ana nguvu za mitume
 - Mitume walikuwa wanaume walioagizwa baada ya Yesu kuwatokea binafsi, kwa kuwa Yesu mwenyewe ndiye ambaye huwateua mitume kwa njia ya kujionyesha binafsi.
 - Katika karne ya kwanza, mtume alikuwa na nguvu na mamlaka ya pekee
 - Mitume walikuwa na nguvu za miujiza na kuandika Maandiko kulingana na uongozi wa Roho
 - Kristo aliwateua wale kumi na wawili wa kwanza alipokuwa hai, na aliwateua wengine zaidi baada ya kufufuka
 - Lakini Yesu aliacha kuwaweka rasmi Mitume wakati fulani katika karne ya kwanza, na mtume wa mwisho kufa alikuwa Yohana
 - Na wakati huo, watu wa uongo walijaribu kujiita mitume kwa matumaini ya kupata vyeo vya mamlaka juu ya kanisa
 - Lakini makanisa kama Efeso yalikuwa makini na yakiangalia kwa uangalifu mafundisho, na yalijua vyema kuliko kuamini madai kama hayo
 - Ikiwa mtu hangeweza kutoa ishara za miujiza zinazofanana na mitume wote, basi kanisa lilijua kwamba watu hawa hawakuwa wa kweli.

- Waliwajaribu, na wanaume hao waliposhindwa kufaulu mtihani huo, wakatolewa nje ya kanisa
- Ingawa mitume hawatembeli tena duniani, bado tunahitaji kufuata mfano wa Efeso katika kuwajaribu wale wanaojitolea kutufundisha au kutuongoza.
 - Hakuna aliye mkamilifu, lakini tunatafuta matunda mazuri katika maisha yao na tunajaribu mafundisho yao kwa Biblia
 - Na tunapofanya hivyo, tunampendeza Kristo, kama vile alivyowasifu wale wa Efeso
- Angalia katika mst.6 Yesu anasema wanachukia matendo ya Wanikolai
 - Wanazuoni wanajadili maana ya kauli hii
 - Tunajua jina hilo linamaanisha "mshindi juu ya watu", maana ambayo inapendekeza harakati ya kushinda mkutano
 - Kwa hiyo wengi wanaamini kwamba Wanikolai walikuwa wakianzisha uzushi wa tabaka tawala katika kanisa linaloitwa makasisi.
 - Lakini Biblia haipendekezi kamwe wala kuunga mkono utengano huo
 - Hakuna kitu kama makasisi dhidi ya walei
 - Mwili wa Kristo ni mmoja, na sisi sote ni makuhani Biblia inasema
 - Ndiyo tunao viongozi kanisani, lakini hawana utakatifu wake kipekee wala hawalindi njia ya kumfikia Mungu kwa niaba yetu
 - Wao wanalitumikia kanisa kwa karama walizopewa, kama amavyo sisi pia tunalitumikia kanisa kwa karama tulizopewa.
 - Wana mamlaka na tunaheshimu mamlaka hayo, lakini kama watu binafsi hawajatengwa na sisi wengine
 - Hatimaye, tunaweza kujifunza somo kutokana na uvumilivu na ustahimilivu wa Efeso katika kazi ya kumtumikia Kristo
 - Yesu anabainisha kuwa wana matendo, na wanatimiza matendo haya mfululizo na bila kuchoka
 - Hiyo ni pongezi kubwa, kwa sababu hilo ni jambo gumu kufanya
 - Wengi wetu tuna hamu ya kuingia haraka katika kumtumikia Yesu, lakini jaribio la kweli la utumishi lipo katika kuendelea kushikamana na kazi hiyo
 - Biblia inasema uvumilivu ni kiungo kikuu cha ukomavu wa kiroho na thawabu ya milele

[YAKOBO 5:11](#) Angalieni, twawaita heri wao waliosubiri. Mmesikia habari ya subira yake Ayubu, mmeuona mwisho wa Bwana ya kwamba Bwana ni mwingi wa rehema, mwenye huruma.

[EBR. 10:35](#) Basi msiutupe ujasiri wenu, kwa maana una thawabu kuu.
[EBR. 10:36](#) Maana mnahitaji saburi, ili kwamba mkiisha kuyafanya mapenzi ya Mungu mpate ile ahadi.

- Kwa hiyo Efeso ni mfano kwetu wa utambuzi, umoja na uvumilivu
 - Lakini si kila kitu kilikuwa kamili katika kanisa hilo, kwa kuwa Yesu pia alikuwa na baadhi ya hoja za kuwakosoa.
 - Na katika mojawapo ya kauli za kustaajibisha na zenye kustaajibisha katika Biblia yote, Yesu anasema kanisa hili lilikuwa limeacha upendo wake wa kwanza
 - Taarifa hiyo inavutia sana na mwanzoni inaonekana rahisi kuelewa
 - Kwa wazi, “upendo wa kwanza” wa kanisa lazima urejeele kwa Yesu, kwani ni upendo gani mwingine huja kabla ya upendo wa mwamini kwa Yesu?
 - Hata hivyo, tunashangaa ni jinsi gani hili linaweza kuwa kweli kwa kanisa lililovumilia kwa ajili ya jina la Kristo?
 - Walipinga walimu wa uongo waliojaribu kuwagawanya, na bado walisahau kanisa lilikuwa nini?
 - Jinsi gani hasa walipoteza upendo wao wa kwanza?
 - Barua hiyo inatupa vidokezo kadhaa vya kutusaidia kuelewa hali hiyo, tukianza na maelezo ya Yesu
 - Yesu analikumbusha kanisa kuwa yeye ndiye anayetawala kanisa lake
 - Naye hutumikia kanisa lake kwa njia ya malaika chini ya mamlaka yake
 - Kwa hiyo tunapata mkanganyiko huu wa kuvutia: kanisa lilikuwa kinzani sana kwa viongozi wa uongo na wale waliotaka kuanzisha tabaka maalum la watawala.
 - Hata hivyo Kristo aliona hitaji la kuwakumbusha kuwa alikuwa anaongoza
 - Inaonekana kwamba upinzani wao dhidi ya kuongozwa na viongozi wa uongo ulikuwa umebadilika na kuwa kutotaka kutawaliwa na Kristo pia.
 - Walibaki bila upendo wao wa kwanza kwa namna ambayo kijana hubadilika kutoka utii hadi ukaidi
 - Wanabadilika kutoka kutegemea na kuthamini uangalizi na msaada wa mzazi hadi kukasirika chini ya mamlaka ya mzazi huyo.
 - Wameacha mapenzi yao ya kwanza kwa maana ya kwamba walisahau siku za mwanzo za uhusiano huo na wamechukulia kawaida.
- Dokezo la pili la kuunga mkono hitimisho hili linapatikana katika tiba ambayo Yesu analipatia kanisa katika mst.5
 - Yesu anawaambia wakumbuke pale walipoanguka, na kufanya matendo waliyofanya hapo kwanza
 - Wanapaswa kufikiria juu ya makosa yao na kutubu makosa yale ya zamani
 - Wito wa kutubu unamaanisha kutafakari upya njia yao ya sasa, kuunga mkono na kusonga kwa njia bora zaidi
 - Dawa ya Yesu ni ya kuvutia hasa tunapokumbuka aliwapongeza tu kwa matendo yao ili tujue walikuwa hai
 - Na bado, shughuli hiyo haikuwa shughuli sahihi, haikuchochewa na upendo wao kwa Kristo
 - Kwa maneno mengine, mahali fulani njiani, jumuiya hii ya kanisa ilipoteza kuona kwa nini

Kristo aliweka kanisa lake duniani

- Waliacha upendo wao wa kwanza, na kanisa likawa juu ya kitu kingine isipokuwa Yesu na Injili yake
- Walikuwa na shughuli nyingi sana na walivumilia katika kazi hiyo kwa ajili ya jina la Kristo, lakini walisahau kwa nini kazi hiyo ilikuwa muhimu.
- Yesu anazungumza kuhusu moja ya vitisho vikuu kwa utume wa kanisa: Mkristo mwenye kuridhika na nafsi yake (aliyejitosheleza).
 - Kutosheka kunamaanisha kupata kuridhika katika maisha tuliyo nayo badala ya maisha ambayo Yesu anatamani tuwe nayo.
 - Mkristo aliyejitosheleza si lazima awe mtu ambaye haendi kanisani kujihusisha na huduma.
 - Kumbuka, Efeso ilikuwa ikifanya matendo mengi, Yesu alisema
- Mkristo aliyejitosheleza amesahau kwamba Yesu ndiye msimamizi, wa kanisa na wa maisha yako
 - Unakuja kanisani kila juma, unaegsha gari lako sehemu ile ile, unasalimia watu wale wale, unakaa kwenye kiti kile kile.
 - Unaimba nyimbo zilezile, usema sala zile zile, unasikia mahubiri yaleyale ya motisha (kutia moyo) kila wiki, unatoa kiasi kile kile cha pesa.
 - Ni kustarehe (raha), haikuulizi chochote na iko chini ya udhibiti wako
- Na umeacha upendo wako wa kwanza...umesahau kwa nini unafanya jambo hili tunaloliita kanisa
 - Makanisa yanayoacha upendo wao wa kwanza ni makanisa yanayoanzisha zahanati au shule kama njia ya kuwafikia waliopotea
 - Lakini baada ya muda kazi inakuwa tu kuhusu kuponya majeraha ya kimwili au kufundisha ujuzi wa kidunia
 - Wanasahau kuhusu utume
 - Na kwa kiwango cha mtu binafsi, inaonekana kama programu za kanisa zinazosahau kushiriki Injili
 - Au madarasa ya Biblia au vikundi vidogo ambavyo havijawahi kusoma Biblia
 - Au vikundi vya wanaume na wanawake ambavyo vinajaza kalenda zao na viatu na viatu vya farasi na hawazungumzi kamwe juu ya Yesu.
 - Ni dhamira ya kumshirikisha Yesu na ulimwengu ndiyo sababu hata tunakusanyik...huo ndio upendo wetu wa kwanza.
 - Fikiria nyuma ambapo umeanguka...ni lini yote yalikuja tu kuhusu ushirika, utaratibu na mwonekano?
 - Na kama wewe ni kiongozi wa huduma au mwajiriwa wa kanisa, ni lini ilianza kuwa kazi na malipo?
 - Unaweza kuwa na shughuli nyingi zaidi kuliko hapo awali, lakini ni muda mrefu umepita tangu Yesu amekuwa akidhibiti kalenda yako au kuweka vipaumbele vyako.
 - Kutembea kwako kama Mkristo kumekuwa kwa mfumo wa kiotomatiki, na Yesu anasema anayo pingamizi juu yako kwa sababu hiyo.
- Kumbuka Yeye huongoza Kanisa, na kwa kuwa wewe ni kiungo cha mwili, Yeye huendesha

maisha yako pia

- Lakini je, unamfuata Yeye? Je, unamsikiliza Roho?
- Tunapomfuata Yesu, Yeye hutuleta kutoka upeo wa macho hadi upeo wa macho, kutoka majaribu hadi majaribu, ushindi hadi ushindi.
- Kumfuata Yesu kamwe si jambo la kuchosha au jambo la kawaida, kwa sababu Yesu hatatuacha tupate kuridhika binafsi...Anataka tukue.
- Yesu anajali sana jambo hili, na analiambia kanisa lake kwamba kutakuwa na adhabu ikiwa watashindwa kutii wito wake wa kutubu.
 - Katika mst.5 Yesu anasema naja kwako ili kukiondoa kinara chako katika mahali pake usipotubu
 - Tunajua kinara cha taa ni ishara inayowakilisha kanisa lenyewe
 - Kwa hiyo, kuondoa kinara cha taa ni lazima kuwe na maana ya kumaliza mwili fulani wa kanisa
 - Na kwa kuwa kanisa hili lilikuwa kanisa la mji mzima, Yesu anatishia kuleta mwisho wa kanisa katika mji huo
- Yesu alitaka Efeso itende kulingana na jina lao: walitamani
 - Yesu alitaka kanisa limtamani kama Paulo asemavyo:

[1KOR. 2:1](#) Basi, ndugu zangu, mimi nilipokuja kwenu, sikuja niwahubiri siri ya Mungu kwa ufasaha wa maneno, wala kwa hekima.

[1KOR. 2:2](#) Maana naliazimu nisijue neno lo lote kwenu ila Yesu Kristo, naye amesulibiwa.

- Kuna mambo mengi tunaweza kutamani katika maisha yetu ya kanisa, lakini hatuwezi kumwacha Yesu nyuma na kutarajia kuendelea kumtumikia.
- Basi nini kilitokea? Je, kanisa la Efeso lilitubu?
 - Hatuwezi kudhani tu, kwa sababu mwanzoni mwa karne ya pili, jiji lilikuwa katika hali ya kushuka kwa kasi
 - Mchanga ulianza kujaa katika bandari maarufu na yenye shughuli nyingi na kusababisha bandari yenyewe kurudi nyuma na kujitenga mbali na mji.
- Bandari iliposonga mbali zaidi na jiji, hatimaye ilipoteza chanzo chake kikuu cha mapato
 - Na kwa kifo cha biashara, mji hatimaye uliachwa
 - Magofu ya Efeso sasa yako maili nyingi sana ndani ya nchi badala ya pwani
 - Kama Yesu alivyoahidi, angekikomesha kile kinara, ambacho kinathibitisha kwamba anatembea kati ya makanisa yake akitawala.
- Hata hivyo, Yesu anatuambia kwamba haijalishi nini kinaweza kutokea kwa Kanisa mahali popote, uhusiano wetu wa kibinafsi na Yesu haubadiliki.
 - Katika mst.7 Yesu anawaita waamini wote (wale walio na masikio ya kusikia) akisema kwamba Roho anatuthibitishia kwamba tutakula matunda ya mti wa uzima.
 - Huu hapa ni muundo mwingine katika barua zote...zote huishia kwa kutia moyo waamini

wote kutazamia

- Haijalishi ni nini kingine kinachoweza kwenda mrama duniani katika makanisa yetu mbalimbali, mustakabali wetu wa milele uko salama
- Na katika wakati huo ujao wa milele, tutapokea yote ambayo yameahidiwa
- Katika kila barua saba, Yesu anarejelea mambo fulani kutoka kwenye makao ya milele ambayo tutajua wakati ujao
 - Hapa ni kumbukumbu ya mti wa uzima ambao sisi sote tutakula katika siku inayokuja
 - Badala ya kushughulikia maelezo hapa, nitahifadhi hiyo kwa ajili ya Sura ya 22
- Kwa hiyo tumeiangalia barua ya kwanza kwa mtazamo halisi, wa kihistoria na kwa mtazamo wa ulimwengu wote, usio na wakati, lakini vipi kuhusu mtazamo wa kinabii?
 - Je, kanisa hili linawakilisha vipi kipindi cha kwanza cha wakati wa kanisa?
 - Kwanza kabisa, ni rahisi kusema kanisa hili linawakilisha kipindi cha kwanza kati ya vipindi saba vya enzi ya kanisa kwa vile ni barua ya kwanza
 - Hiyo ingemaanisha kwamba hii ndiyo barua inayowakilisha asili ya kanisa tangu mwanzo wa kanisa hadi wakati fulani baadaye
- Tunajua kanisa lilianza rasmi siku ya Pentekoste, kulingana na ufafanuzi wa Mkristo Paulo anaotupa katika Warumi

[RUM. 8:9](#) Lakini ikiwa Roho wa Mungu anakaa ndani yenu, ninyi hamwufuati mwili; bali mwaifuata roho. Lakini mtu awaye yote asipokuwa na Roho wa Kristo, huyo si wake.

[RUM. 8:14](#) Kwa kuwa wote wanaoongozwa na Roho wa Mungu, hao ndio wana wa Mungu.

- Wale walio na Roho wa Mungu akiishi ndani yao ni Wakristo, na ni wana na binti za Mungu
- Na wote walio na Roho wa Mungu wanahesabiwa kuwa sehemu ya mwili mmoja uitwao kanisa

[EFE. 4:4](#) Mwili mmoja, na Roho mmoja, kama na mlivyoitwa katika tumaini moja la wito wenu.

[EFE. 4:5](#) Bwana mmoja, imani moja, ubatizo mmoja.

[EFE. 4:6](#) Mungu mmoja, naye ni Baba wa wote, aliye juu ya yote na katika yote na ndani ya yote.

- Wale wote wenye Roho wa Mungu ni sehemu ya kanisa
 - Unapokuja kuamini kwamba Yesu ni Mungu na kwamba alikuja kuishi na kufa kama mwanadamu ili kukuokoa na dhambi zako
 - Kwa kifo chake alilipa gharama ambayo Mungu anadai kwa ajili ya dhambi yako na kwa ufufuo wake anathibitisha kwamba anaweza kukupa uzima wa milele

- Kwa imani yako katika Injili hiyo umezaliwa upya kiroho
- Na kama ishara ya awali ya mustakabali wa milele, Mungu hutuma Roho Wake kuishi ndani yako akikuunganisha na waamini wengine wote katika mwili mmoja.
- Kwa hiyo barua kwa Efeso inatupa muhtasari wa jumla wa jinsi kanisa kwa pamoja lilivyoibuka katika siku zake za kwanza.
 - Kanisa lilianza na upendo wake wa kwanza, likifahamu kikamilifu kwamba yote ni kuhusu Kristo na likingojea kwa hamu kurudi kwake
 - Kumbuka ufafanuzi huu kutoka kwenye kitabu cha Matendo ya Mitume:

[MATENDO 2:41](#) Nao waliolipokea neno lake wakabatizwa; na siku ile wakaongezeka watu wapata elfu tatu.

[MATENDO 2:42](#) Wakawa wakidumu katika fundisho la mitume, na katika ushirika, na katika kuumea mkate, na katika kusali.

[MATENDO 2:43](#) Kila mtu akaingiwa na hofu; ajabu nyingi na ishara zikafanywa na mitume.

[MATENDO 2:44](#) Na wote walioamini walikuwa mahali pamoja, na kuwa na vitu vyote shirika,

[MATENDO 2:45](#) wakiuza mali zao, na vitu vyao walivyokuwa navyo, na kuwagawia watu wote kama kila mtu alivyokuwa na haja.

[MATENDO 2:46](#) Na siku zote kwa moyo mmoja walidumu ndani ya hekalu, wakimea mkate nyumba kwa nyumba, na kushiriki chakula chao kwa furaha na kwa moyo mweupe,

[MATENDO 2:47](#) wakimsifu Mungu, na kuwapendeza watu wote. Bwana akalizidisha kanisa kila siku kwa wale waliokuwa wakiokolewa.

- Hivyo ndivyo inavyoonekana mtu anapoishi kwa ajili ya Kristo
- Na katika miaka ya kwanza ya kanisa, watu walikuwa wakiishi kana kwamba hakuna kesho duniani
- Kwa sababu walitarajia Yesu angerudi mara moja, na kurudi kwa Yesu kunapokuwa kwanza akilini mwako, basi hufikirii kidogo ulimwengu huu.
 - Walikuwa wakitumia muda wao daima katika kusali, na kudumu pamoja, wakishiriki yote waliyokuwa nayo, wakiuza mali zao.
 - Hiyo ni tabia ya mtu anayejua kuwa yote ni kuhusu Yesu
- Lakini baada ya muda, kanisa lilipoanza kutambua kwamba kurudi kwa Yesu kunaweza kuchukua muda mrefu kuliko walivyodhani, mambo yalibadilika
 - Na ilibidi...kanisa lilipaswa kuwepo ulimwenguni
 - Hii ina maana ilibidi kuweka usawa kati ya kutazamia umilele pamoja na Yesu na kuishi kwa leo
 - Hilo ndilo lilikuwa jambo la msingi la Kanisa kubaki nyuma wakati Yesu anaondoka...kwamba tungeshuhudia kwa ulimwengu

[YOHANA 17:15](#) Mimi siombi kwamba uwatoe katika ulimwengu; bali

uwalinde na yule mwovu.

[YOHANA 17:16](#) Wao si wa ulimwengu, kama mimi nisivyo wa ulimwengu.

- Katika karne ya kwanza, kanisa la kwanza liliakisi mambo ambayo Yesu anawaambia Efeso katika barua hii
 - Kwa ujumla, kanisa lilishikilia mafundisho ya kweli, kwa kuwa Mitume wenyewe walikuwa hai, wakifundisha na kuliongoza kanisa
 - Walipinga mafundisho ya uongo huku wakihifadhi maandishi ya Mitume ili hatimaye kuunda maandiko matakatiifu ya Agano Jipya.
 - Walifanya kazi za kuvutia katika kupeleka Injili nje kwa muda mfupi
 - Kanisa lilienea hadi Rumi na hata Uhispania kabla ya mwisho wa karne ya kwanza
 - Lilikuwa pia kanisa la ustahimilivu dhidi ya mateso ya Wayahudi na halikuchoka na mashambulizi yao
 - Mateso ya Wayahudi yalipotokea Yerusalemu, kanisa liliamia Ughaibuni
 - Na baadaye wakati mateso ya Warumi yaliyoanzishwa na Nero yalipotokea, kanisa lilidumisha ushuhuda wake hadi kufa.
 - Ingawa walimu wa uongo walijaribu kujipenyeza ndani ya kanisa na kuanzisha uongozi usio wa kibiblia nyakati fulani, kanisa lilibaki imara.
 - Kwa hiyo mambo chanya ambayo Yesu alisema juu ya Efeso kwa ujumla yalikuwa yanawakilisha asili ya kanisa la kwanza kwa ujumla
 - Lakini karne ilipoendelea na mtume wa mwisho kufa, kanisa lilianza kubadilika kwa njia ambazo pia zinaakisi maoni hasi ya Yesu
 - Wakristo wa Kiyahudi kwa kiasi kikubwa walikufa, huku wapagani, Warumi walianza kuongoka na kuingia kanisani kwa maelfu
 - Waumini hawa wa Mataifa walikuwa tayari zaidi kuliko watangulizi wao wa Kiyahudi kuchanganya Ukristo na utamaduni wa Kirumi
 - Kama matokeo ya kufanya hivyo, kanisa likawa sehemu ya jamii ya Warumi
 - Katika miji kama Efeso, kanisa lilipata nafasi kando ya mahekalu ya Warumi na serikali
 - Na waumini walibakia kuwa wachanga na wa kimwili
 - Tunaweza kuona jambo hili waziwazi katika barua ambazo Paulo aliandikia moja ya makanisa ya Wamataifa na Warumi ya siku hizo, Korintho.
 - Waumini walikuwa wameridhika, wakiwa na shughuli nyingi katika ujenzi wa kanisa, lakini kwa njia hiyo Warumi walijenga jamii ya Warumi...
 - ... kwa ajili yake tu
- Kwa hiyo Yesu alifanya nini ili kutikisa mambo katika kanisa lake? Huko Efeso, Bwana aliondoa mahali pa kanisa
 - Na kwa kanisa kwa ujumla, Bwana aliondoa nafasi ya kanisa ya upendeleo na usalama katika Milki ya Roma.
 - Bwana aliruhusu mateso ya kudumu, yaliyoenea sana kuingia kanisani na kulivunja kanisa

huru kutokana na kujitosheleza kwake.

- Kanisa halikuwa tena limejiridhisha na limejistarehesha wala halikuweza kupata nafasi katika jamii ya Warumi
- Badala yake lilienda kwa siri na wale ambao hawakuwa wa Kristo kweli kweli kwa haraka walikata tamaa.
- Kilichobaki kilikuwa ni mwili wa kweli, uliojitolea ambao ghafla unakumbuka maana ya kuwa mtumwa wa Kristo
 - Na ilimaanisha nini kuteseka kwa ajili ya Kristo
 - Na hiyo inatupeleka kwenye kanisa la pili, lile linaloitwa Smirna, ambalo maana yake ni “kifo”.
- Basi, ni kipindi gani cha historia tunachoiweka barua hii ya kwanza ya kanisa?
 - Tarehe ya kuanza ni rahisi, kwa kuwa ni kipindi cha kwanza cha kanisa na kanisa lilianza Pentekoste
 - Nitatumia makadrio ya takwimu za jumla kwani tarehe kamili haijulikani na sio muhimu
 - Kwa hiyo tunaweza kusema Kanisa lilianza karibu 30 AD
- Lakini linamalizika (linaisha) lini? Hakuna sayansi kamili ya kuchagua tarehe hizi
 - Lengo ni kuunganisha tarehe zetu na tukio fulani la kihistoria linalofungamana na maelezo ya barua.
 - Ni tukio gani linaweza kuashiria mwisho wa kipindi cha kwanza cha kanisa?
- Tunajua kwamba mabadiliko muhimu kati ya kipindi cha kwanza na cha pili ni kuongezeka kwa mateso
 - Na tunapojifunza Smirna wiki ijayo, tutaona mabadiliko hayo waziwazi
 - Lakini hakuna siku moja maalum ambayo mateso yalianza, kwa hiyo hatuna alama bayana ya tarehe hiyo.
- Lakini kuna alama moja ambayo inaashiria wazi hatua ya mabadiliko kwa kanisa la awali: mwisho wa mitume
 - Yohana alipokufa, mtume wa mwisho alikuwa ameondoka na kwa mara ya kwanza kanisa lilikuwa bila uongozi wa kitume
 - Mahali pao (yaani mitume) tulikuwa na kitu muhimu zaidi na chenye nguvu zaidi cha kuliongoza kanisa: neno la Mungu
 - Mitume walikuwa manabii wa Agano Jipya ambao waliotoa kanoni ya Agano Jipya
 - Na mara tu mtume wa mwisho, Yohana, alipoandika kitabu cha mwisho cha Maandiko (Ufunuo) hitaji la mitume liliisha
 - Isitoshe, kifo cha Yohana mwishoni mwa karne ya kwanza pia kiliambatana na utawala wa kigaidi ulioletwa na Kaisari Domitian.
 - Utawala huo ulianzisha kipindi kibaya cha mateso ya Warumi ambayo yalizidi na baadaye kupungua kwa karne mbili zilizofuata.
 - Kwa hiyo kwa kuzingatia maelezo hayo, tunaweza kuweka tarehe ya kipindi cha kwanza cha historia ya Kanisa iliyotabiriwa na barua ya Yesu kwa Efeso kuwa kati ya mwaka 30-100 BK.

- Na tunaweza kukiita kipindi hiki "Enzi ya Kitume".
- Kwa hiyo wakati unaoliunganisha kanisa kutoka kwa Ujio wa Kwanza wa Kristo hadi Ujio Wake wa Pili unaanza na kipindi cha Efeso.
- Na wiki ijayo tunahamia kipindi cha pili, cha tatu na cha nne